

**TASHKENT STATE
UNIVERSITY OF ECONOMICS**

VOLUME 7 / 2024

LABOR ECONOMICS

MEHNAT IQTISODIYOTI VA INSON KAPITALI

ilmiy elektron jurnali

**LABOUR ECONOMICS AND
HUMAN CAPITAL**

scientific electronic journal

2025 yil 1-son

Volume 4, Issue 1, 2025

**MEHNAT IQTISODIYOTI
VA INSON KAPITALI**
ISSN: 3030-3117

LABORECONOMICS.UZ

MEHNAT IQTISODIYOTI VA INSON KAPITALI

№ 1-2025

**ЭКОНОМИКА ТРУДА И ЧЕЛОВЕЧЕСКИЙ
КАПИТАЛ**

LABOR ECONOMICS AND HUMAN CAPITAL

“Mehnat iqtisodiyoti va inson kapitali” ilmiy elektron jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi (OAK) rayosatining 2023-yil 3-iyundagi 328/3-sonli qarori bilan ro'yxatga olingan.

Muassis: “Mehnat iqtisodiyoti va inson kapitali” ilmiy maktabi.

Tahririyat manzili:

100066, Toshkent shahri, Islom Karimov ko'chasi,
49 uy

Elektron manzil: ilmiymaktab@gmail.com

Jurnal web-sayti: www.laboreconomics.uz

Bog'lanish uchun telefonlar:

+998998818698

Tahririyat Kengashi raisi:**(Chairman of the Editorial Board)**

Abduraxmanov Qalandar Xodjayevich, O'zFA akademigi

Tahririyat Kengashi a'zolari:**(Members of the Editorial Board)**

Toshqulov Abduqodir Hamidovich, i.f.d., prof.
Yusupov Axmadbek Tadiyevich, i.f.d., prof.
Sharipov Kongratboy Avezimbetovich, t.f.d., prof
Raifkov Kudratilla Mirsagatovich, i.f.d., prof
Xalmuradov Rustam Ibragimovich, i.f.d., prof
Umurzakov Baxodir Xamidovich, i.f.d., prof.
Nazarov Sharofiddin Xakimovich, i.f.d., prof.
Jumayev Nodir Xasiyatovich, i.f.d, prof.
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof.
Eshov Mansur Po'latovich, i.f.d., prof.
Zokirova Nodira Kalandarovna, i.f.d., prof.
Xudoyberdiyev Zayniddin Yavkachevich, i.f.d., prof.
Muxiddinov Erkin Madorbekovich, i.f.f.d., (PhD)
Xolmuxammedov Muhsinjon Murodullayevich, i.f.n., dots.
Amirov Lochinbek Fayzullayevich, i.f.f.d., (PhD), dots.
G'oyipnazarov Sanjar Baxodirovich, i.f.d., (DSc), dots.
Shakarov Zafar Gafarovich, i.f.f.d., (PhD)

Jamoatchilik Kengashi a'zolari:**(Community Council members)**

Bred Bodenxauzen (AQSh)
Jon Ankor (Buyuk Britaniya)
Odegov Yuriy Gennadevich (Rossiya Federasiyasi)
Keynz Miller (AQSh)
Sung Dong Ki (Koreya Respublikasi)
Masato Xivatari (Yaponiya)
Gerxard Feldmayer (Germaniya)
Eko Shri Margianti (Indoneziya)
Ahmed Mohamed Aziz Ismoil (Misr)
Rohana Ngah (Malayziya)
Sharifah Zanniyerah (Malayziya)
Teguh Dartanto (Indoneziya)
Nur Azlinna (Saudiya Arabistoni)
Muhammed Xoliq (Pokiston)
Alisher Dedaxonov (Toshkent)

Mas'ul muxarrir (Editor-in-Chief): G'oyipnazarov Sanjar Baxodirovich

Veb-administrator (Web admin): Musayev Xurshid Sharifjonovich

MUNDARIJA (CONTENTS)**MEHNAT BOZORI VA MEHNAT MUNOSABATLARI**

S.B.G'oyipnazarov	<i>Сунъий интеллектнинг меҳнат бозори ва иш билан бандликка бўлган таъсири</i>	5-16
I.A.Bakiyeva	<i>Барқарор иқтисодий ўсишни таъминлашда меҳнат унумдорлигини ошириш масалалари</i>	17-26
S.P.Qurbonov	<i>Mehnatga haq to'lashning eng kam miqdorining aholi unumli bandligini oshirishdagi ahamiyati</i>	27-36
O.Q.Xatamov T.T.Xalikov	<i>Raqamli texnologiyalar assosida oliy ta'lim muassasalari bitiruvchilarni bandligini ta'minlash mexanizimlarni takomillashtirish.....</i>	37-47
N.R.Saidov	<i>Ish o'rinlari barqarorligini ta'minlash: muammolar va istiqbollar</i>	48-55
F.O'.Masharipov	<i>Малакали кадрлар тайёрлаш мақсадида касбий таълимда халқаро таълим дастурларини жорий этиш</i>	56-70
S.Sh.Matkarimova	<i>Yoshlarga xorijiy tillarni o'qitish orqali mehnat bozorida malakali kadrlar tayyorlash: muammolar va yechimlar</i>	71-80
T.M.Bobojonov	<i>Yashil iqtisodiyotning ahamiyati va bandlik imkoniyatlari</i>	81-94

INSON KAPITALI

Ye.R.Kim	<i>Подходы к оценке состояния человеческого капитала в стране</i>	95-107
-----------------	---	--------

INSON TARAQQIYOTI

B.B.Mardonov J.S.Pardayev	<i>Таълим хизматларининг мохияти, ижтимоий-иқтисодий аҳамияти</i>	108-116
R.Z.Muxammadiyev	<i>Ўзбекистонда давлат тиббий суғуртаси: ютуқ ва камчиликлар</i>	117-126
Y.X.Turdiyeva	<i>Финансовая поддержка государственно-частного партнерства: новый взгляд на дошкольное образование</i>	127-133

KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISH

G'.R.Adashov	<i>Роль показателя совокупного дохода в сокращении бедности в Узбекистане</i>	134-141
---------------------	---	---------

MIGRATSIYA

K.M.Habibullayev	<i>Yuqori malakali mutaxassislariga bo'lgan ehtiyojni baholash ko'rsatkichlari</i>	142-155
-------------------------	--	---------

INSON RESURLARINI BOSHQARISH

O'X.Abdukarimov	<i>Ўзбекистон давлат фуқаролик хизмати тизимида инсон ресурсларини ривожлантириш: миллий тажриба ва замонавий тенденциялар</i>	156-165
------------------------	--	---------

S.S.Abdullayev	<i>Раҳбар ходимларнинг бошқарув фаолияти самарадорлигини баҳолашга бўлган илмий ёндашувлар</i>	166-178
-----------------------	--	---------

M.G'.Abdurazzoqov	<i>Strategik boshqaruvning mazmuni va uning ishlab chiqarish korxonalaridagi ahamiyati</i>	179-186
--------------------------	--	---------

TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISH

M.X.Saidova	<i>Rivojlangan va rivojlanayotgan mamlakatlar tajribasi asosida biznes rivojlanish jarayonlarini statistik va ekonometrik tahlil qilish</i>	187-193
--------------------	---	---------

X.F.To'xtayeva	<i>Analysis of the transformation of employment in the tourist services market of Uzbekistan and the state of its regulation</i>	194-204
-----------------------	--	---------

Sh.S.Qorriyeva	<i>O'zbekistonda yashil moliyalashtirishni rivojlantirishning xorij tajribasi</i>	205-219
-----------------------	---	---------

O.R.Meyliyev K.X.Gofurova	<i>Raqamli transformatsiya bilan yashil moliyalashtirishning uyg'unligi</i>	220-231
--------------------------------------	---	---------

A.N.Kaxorova	<i>Sanoat tarmoqlarining tarkibiy tuzilishini takomillashtirishning nazariy asoslari</i>	232-239
---------------------	--	---------

N.O.Jumaniyazov M.Y.Umarov R.B.Otamurodov	<i>Fundamental issues of modern finance in the context of a green economy</i>	240-247
--	---	---------

M.T.Kurbonbekova Z.A.Xamidova S.B.Xujaxonova	<i>Qoraqolpog'iston Respublikasida milliy turizmni rivojlantirishda hunarmandchilikni o'rni (hunarmandchilikni rivojlantirish misolida)</i>	248-254
---	---	---------

U.U.Raxmatullayev	<i>O'zbekiston mintaqaviy iqtisodiyotida qayta tiklanuvchi energiya manbalarini rivojlantirishdagi muammolar</i>	255-264
--------------------------	--	---------

N.Sh.Dexkanova Y.F.Najmiddinov	<i>Sanoat korxonalarida energiya intensivligi va unga ta'sir etuvchi omillar tahlili</i>	265-276
---	--	---------

MEHNAT IQTISODIYOTI VA INSON KAPITALI

ISSN: 3030-3117

<https://laboreconomics.uz/>

МАЛАКАЛИ КАДРЛАР ТАЙЁРЛАШ МАҚСАДИДА КАСБИЙ ТАЪЛИМДА ХАЛҚАРО ТАЪЛИМ ДАСТУРЛАРИНИ ЖОРИЙ ЭТИШ

Машарипов Фаррух Ўткирович

Тошкент давлат иқтисодиёт университети
“Меҳнат иқтисодиёти” кафедраси мустақил тадқиқотчиси

Аннотация. Ушбу мақолада ўрта бўғин кадрларини ички ва ташқи меҳнат бозори талабларига рақобатбардош кадрлар этиб тайёрлаш мақсадида касбий таълим ташкилотларига халқаро таълим дастурларини жорий этиш таснифланган. Шунингдек, касбий таълим тизимида халқаро таълим дастурларини жорий қилиш орқали малакали кадрлар тайёрлаш жараёнлари такомиллаштириш бўйича таклиф ва тавсиялар ишлаб чиқилган.

Калит сўзлар: Касбий таълим ташкилотлари, халқаро таълим дастурлари, ривожланган давлатлар тажрибаси, таълим дастурлари, касб ва мутахассисликлар, ички ва ташқи меҳнат бозори, битирувчилар, касбга йўналтириш, касбга ўқитиш, хорижий тиллар, меҳнат миграцияси ва хорижий иш берувчилар.

В ЦЕЛЯХ ПОДГОТОВКИ КВАЛИФИЦИРОВАННОГО ПЕРСОНАЛА ВНЕДРЕНИЕ МЕЖДУНАРОДНЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ПРОГРАММ В ПРОФЕССИОНАЛЬНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ

Машарипов Фаррух Уткирович

Исследователь кафедры «Экономика труда» Ташкентского
государственного экономического университета

Аннотация. В статье рассматривается внедрение международных программ обучения в организациях профессионального образования с целью подготовки кадров среднего звена, отвечающих требованиям отечественного и зарубежного рынков труда. Разработаны также предложения и рекомендации по совершенствованию процесса подготовки квалифицированных кадров путем внедрения международных образовательных программ в систему профессионального образования.

Ключевые слова: Организации профессионального образования, международные образовательные программы, опыт развитых стран, образовательные программы, профессии и специальности, отечественный и зарубежный рынки труда, выпускники, профориентация, профессиональное обучение, иностранные языки, трудовая миграция, зарубежные работодатели.

THE IMPLEMENTATION OF INTERNATIONAL EDUCATION PROGRAMS IN VOCATIONAL EDUCATION FOR THE PURPOSE OF PREPARING HIGHLY QUALIFIED SPECIALISTS

Masharipov Farrukh Utkirovich,

Researcher at the Department of Labor Economics,
Tashkent State University of Economics

Abstract. This article describes the introduction of international educational programs in vocational education organizations in order to train middle-level personnel to be competitive in the requirements of the domestic and foreign labor markets. Also, proposals and recommendations are developed for improving the processes of training qualified personnel through the introduction of international educational programs in the vocational education system.

Key words: Vocational education organizations, international educational programs, experience of developed countries, educational programs, professions and specialties, domestic and foreign labor markets, graduates, career guidance, vocational training, foreign languages, labor migration, and foreign employers.

Кириш

Глобаллашув шароитида дунёда рўй бераётган ўзгаришлар, барча соҳаларда рақобатнинг кучайиб бориши янада барқарор тараққиётни таъминлашни тақозо этмоқда. Шу муносабат билан Республика иқтисодиётида олиб борилаётган инновацион ривожлантириш жараёнлари меҳнат бозоридаги вазиятга, айниқса унга биринчи бор кириб келаётган ёшларнинг ўз қизиқишлари бўйича касб эгаллаб ўз ўрнини топишига таъсир ўтказмоқда.

Бугунги кун талаби шуки, ўрта бўғин кадрларини илғор хорижий тажрибалар асосида ички ва ташқи меҳнат бозорида рақобатбардош кадрлар қилиб тайёрлаш, иш берувчи ва таълим берувчи интеграциясини йўлга қўйиш ҳамда касбий таълим тизимида халқаро таълим дастурларини жорий қилиш орқали ўқувчиларни ҳам ички ҳам ташқи меҳнат бозоридаги иш берувчиларнинг талаблари асосида тайёрлаш ҳисобланади.

Дунёнинг ривожланган давлатлар тажрибасида касбий таълимни ривожлантириш камбағалликни қисқартириш ва ёшларнинг муносиб квалификацияларга эга бўлишида муҳим ўрин тутди.

Айни мақсадларни инобатга олган ҳолда 2024 йил 16 октябрда “Касбий таълимда малакали кадрлар тайёрлаш тизимини янада такомиллаштириш

ва халқаро таълим дастурларини жорий қилиш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Президент Фармони қабул қилинди.

Мазкур Фармон билан касбий таълим ташкилотлари ўқув жараёнига халқаро таълим дастурларини жорий қилиш, ўқитиш якуни бўйича бериладиган таълим тўғрисидаги ҳужжатларнинг хорижий давлатларда

тан олинишини таъминлаш касбий таълим тизимини такомиллаштиришнинг асосий йўналишлари бири сифатида белгиланди.

Шунингдек, 2025/2026 ўқув йилидан бошлаб касбий таълим ташкилотларига маҳаллий ва хорижий иш берувчилар билан тўлов-контракт асосида кадрлар тайёрлаш ва қисқа муддатли ўқув курсларини ташкил этиш бўйича тўғридан-тўғри шартномалар тузишга, ушбу дастур ва курсларнинг таълим тили ва ўқитиш қийматини мустақил белгилаш ваколати ҳам берилди.

Бундан ташқари, 2025/2026 ўқув йилидан бошлаб ҳар бир вилоятдан 1 тадан жами 14 та техникумларда 12 та квалификациялар бўйича халқаро таълим дастурларини жорий қилиниши ҳамда уларга тўлиқ академик мустақиллик берилиши Фармон билан белгилаб қўйилди [1].

Халқаро таълим дастурлари асосида таълим олган ва имтиҳонларни муваффақиятли топширган ўқувчиларга халқаро таълим дастурлари бўйича диплом (сертификат) ҳамда касбий таълим тўғрисида давлат намунасидаги диплом берилиши, шунингдек мазкур техникумларни сақлаш харажатлари тўлиқ Давлат бюджетидан амалга оширилади.

Шу билан бирга Давлатимиз раҳбари томонидан 2024 йил 7 декабрь куни аҳолини талаб юқори касбларга ўқитиш ва даромадли иш билан таъминлаш чора-тадбирлари бўйича кенгайтирилган тартибда ўтказилган видеоселектор йиғилишида иқтисодий глобаллашув жараёнида ўрта бўғин кадрларига бўлган талаб кун сайин ошиб бораётганлиги сабабли ўрта бўғин мутахассисларини тайёрлашдаги асосий масалалар таҳлил қилиниб, долзарб вазифалар масулларга белгилаб берилди.

Жумладан, Савдо-саноат палатаси, Камбағалликни қисқартириш ва бандлик вазирлиги, Олий таълим, фан ва инновациялар вазирликлариغا Германия билан ҳамкорликда 14 та техникумда талаб юқори касбларга ва немис тилига ўқитишни йўлга қўйиш, шунингдек Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши, вилоятлар ва Тошкент шаҳар ҳокимликлари ҳамда тармоқ раҳбарларига ҳар бир ҳудудда камида 5 тадан техникумда халқаро таълим дастурларини жорий этиш тажрибасини амалга ошириш вазифаси юклатилди.

Касбий таълим ташкилотларида ривожланган давлатлар тажрибасини ўрганган ҳолда халқаро таълим дастурларини жорий этилиши биринчи навбатда техникумларни тугаллаган ёшларимизнинг хорижий давлатларда ўз мутахассисликлари бўйича ишга жойлашиш имкониятини янада кенгайтириши ҳамда яхши даромад топиш имкониятини оширади деган умиддамиз.

Мавзуга оид адабиётлар таҳлили

Глобаллашув жараёни, жаҳон иқтисодиётининг ривожланиши ҳамда инновацион жараёнлар меҳнат бозори ривожланишига янги талабларни

белгиламоқда. Замонавий меҳнат бозори умумиқтисодий бозор механизмининг асосий таркибий қисмларидан бири бўлиб, меҳнат потенциалидан самарали фойдаланишга, рақобатдошликни оширишга, ишчилар малакасини оширишга, ишчи кучининг тармоқлар ва ҳудудлар бўйлаб ҳаракатчанлигининг ошишига, бандлик шаклларининг кенгайишига имкон яратади.

Англиялик тадқиқотчи Кассининг фикрича, меҳнат бозорида юз бераётган ўзгаришлар имкониятлар яратиш билан бир қаторда жиддий хавфларни ҳам вужудга келтирмоқда. Бунга жавобан турли касб йўналишларида кўникмаларни ривожлантириш, ижтимоий сиёсатни яхшилаш зарур ҳисобланади [2].

Рус олими Ю.Никулин ўзининг “Профессиональная ориентация молодежи в системе кадрового обеспечения экономики региона” номли илмий мақоласида иқтисодиётни кадрлар билан таъминлашнинг минтақавий тизими ўзаро боғлиқ бўлган бир қатор жараёнлардан иборат эканлигига эътибор қаратади. Булар:

1. Мақсадни белгилаш;
2. Минтақада кадрга бўлган эҳтиёжни прогноз қилиш;
3. Ўқувчи ва ёшларни касбга йўналтириш;
4. Кадрларга эҳтиёжни таъминлаш ва кадрлар тайёрлаш сифатини баҳолаш [3].

Белгова Е.И. ёшлар ишсизлигининг ижтимоий-иқтисодий моҳияти ва оқибатларини илмий-назарий жиҳатдан асослаб берган. Абрамова Е.М., Верхаповская Ю.Б лар иш берувчиларнинг ишчи кучига қўяётган талаблари ва таълим муассасаларида кадрлар тайёрлашнинг бугунги ҳолати ёшларнинг касбий қизиқишларини социологик сўровлар ўтказиш йўли билан таҳлил қилганлар. Зерчанинова Т.Е. нинг ишларида таълим муассасалари томонидан меҳнат бозоридаги эҳтиёжга мос кадрлар тайёрлаш масалалари ўрганилган.

МДХ мамлакатлари иқтисодчи олимларининг тадқиқот ишларида касб-ҳунар таълим тизимида кадрлар тайёрлаш, таълим тизими ва меҳнат бозорининг ўзаро алоқалари ва ривожлантириш йўналишлари: П.Ф.Анисимов, В.С.Волков, К.Г.Кязимов, С.Д.Резник, Е.Л.Руднева, П.А.Степанов, И.Н.Шерер, Л.С.Мариен, Д.М.Мелников ва бошқа иқтисодчи олимларнинг илмий тадқиқот ишларида ўрганилган[4].

Ўзбекистон иқтисодчи олим Қ.Абдурахмонов Мамлакат иқтисодиёти даражасини оширишга интилиш бўлса, инсон ресурсларининг сифати муттасил ошириб борилиши керак. Бу эса аввало, иш берувчиларнинг эҳтиёжларидан келиб чиққан ҳолда таълим стандартларини, шунингдек, бўлажак мутахассисларнинг малакасига талабларни тайёрлашнинг шакллантириш ва такомиллаштириш имконини яратади [5].

Юқорида таъкидлаб ўтилган фикрлардан кўриш мумкинки, иқтисодийни модернизациялаш босқичида малакали кадрлар тайёрлаш мақсадида касбий таълим ташкилотларида халқаро таълим дастурларини жорий қилиш орқали ёшларни ички ва ташқи меҳнат бозорида бандлигини таъминлашда чуқур илмий изланишлар олиб боришни тақозо этади.

Тадқиқот методологияси

Мазкур тадқиқот ишида мамлакатимиз ҳамда хорижий ривожланган давлатлар иқтисодчи олимларининг халқаро меҳнат бозори талаблари асосида ёшларни касбга хорижий тилларга ўқитиш орқали меҳнат бозорида малакали кадрларини тайёрлаш бўйича илмий тадқиқот ишлари, олимларнинг қарашлари ҳамда фикр ва мулоҳазалари таҳлил этилган. Мақолада эмпирик, тасвирий статистика, гуруҳлаштириш, қиёсий ва динамик таҳлил тадқиқот усулларида фойдаланилган.

Таҳлил ва натижалар

Республикамизда кейинги йилларда таълим тизимини тубдан ўзгартириш, уни халқаро стандартларга интеграциялаш, ички ва ташқи меҳнат бозори талабига мос юқори малакали мутахассис кадрлар тайёрлаш бўйича изчил ислохотлар амалга оширилди.

Давлат томонидан таълим тизимига ажратилаётган маблағлар миқдори бир неча борга оширилди, соҳага оид қонунчилик, бошқа муҳим меъёрий ҳужжатлар тўлиқ янгиланди.

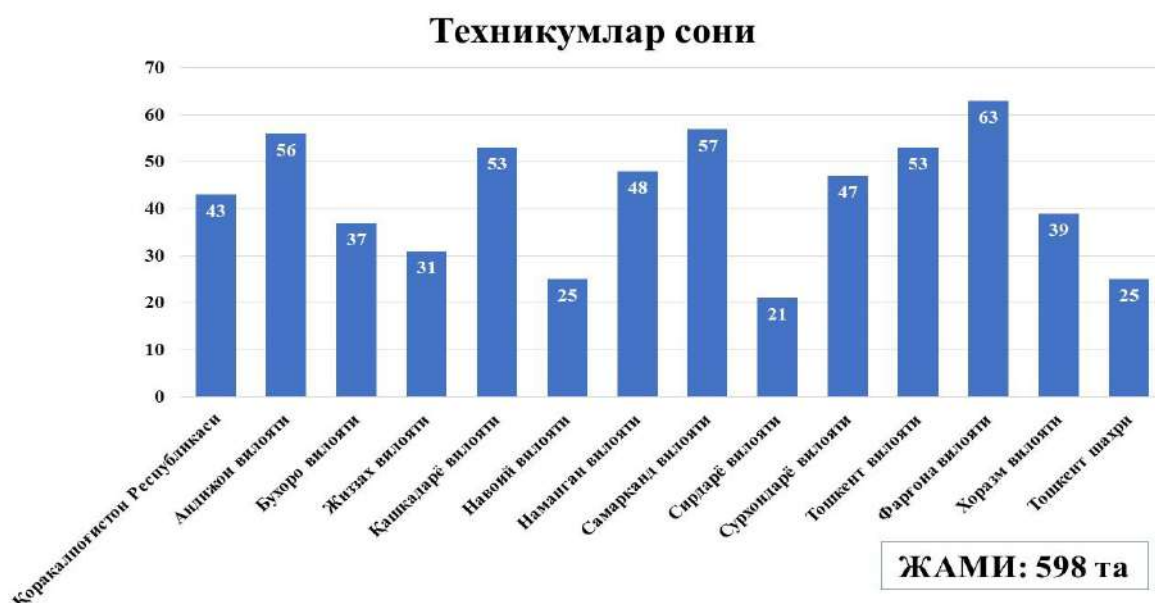
Давлатимиз раҳбари Президентлик фаолиятининг дастлабки кунларидан юртимизда инновацион ва креатив фикрлайдиган замонавий кадрлар тайёрлаш мақсадида таълим тизимини такомиллаштиришга алоҳида эътибор қаратди. Ўтган қисқа даврда соҳага доир кўплаб қонунлар, фармон ва қарорлар қабул қилинди.

Ёшларни мустақил фикрлайдиган, замонавий билим ва касб-хунарларни пухта эгаллаб, халқаро майдонда рақобатга кириша оладиган баркамол шахслар этиб тарбиялаш бўйича сезиларли ишлар амалга оширилди десак муболаға бўлмайди. Таълим тизимида узоқни кўзлаб амалга оширилган ислохотлар нафақат мамлакатимизда катта ижобий ўзгаришларга олиб келди, ҳатто халқаро майдонда ҳам юртимиз обрў-эътиборини янги босқичга олиб чиқишга хизмат қилмоқда.

Давлатимиз раҳбарининг 2023 йил 20 сентябрдаги Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Бош Ассамблеясининг 78-сессиясидаги нутқида ҳам мамлакатимизда инсон капиталини ривожлантириш ва креатив ёш авлодни тарбиялаш борасида амалга оширилаётган чора-тадбирларга алоҳида тўхталиб ўтган. Жумладан, “Инсон капиталини ривожлантириш ва креатив ёш авлодни тарбиялаш — Ўзбекистон ўз олдига қўйган стратегик вазифалардан биридир. Биз ҳамма учун очиқ ва сифатли таълимни

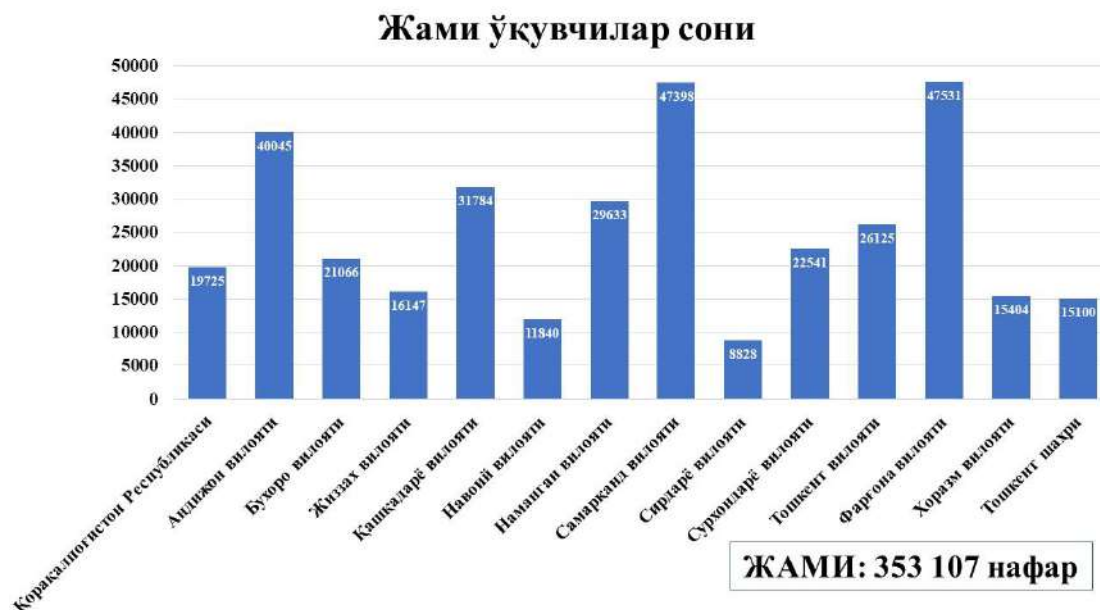
камбағалликка барҳам бериш, халқ фаровонлигини ошириш ва барқарор иқтисодий ўсишга эришишнинг энг самарали омили, деб биламиз” деб таъкидлаган эди.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Касбий таълимда малакали кадрлар тайёрлаш тизимини янада такомиллаштириш ва халқаро таълим дастурларини жорий қилиш чора-тадбирлари тўғрисида” 2024 йил 16 октябрдаги ПФ-158-сонли Фармони билан Олий таълим, фан ва инновациялар вазирлиги тизимида касбий таълим ташкилотларининг амалдаги турларини мақбуллаштириш ҳамда касбий таълимнинг барча даражалари бўйича кадрлар тайёрлайдиган ягона 600 та техникумлар тармоғи ташкил этилди.

1-расм. Республикада мавжуд техникумлар ва уларда касб ўрганаётган ўқувчилар

Бугунги кунда Республикамизда 598 та техникумда 353 мингдан ортиқ ўқувчилар ички ва ташқи меҳнат бозорида талаб юқори бўлган 300 та касб ва мутахассислик бўйича таълим олмоқда.

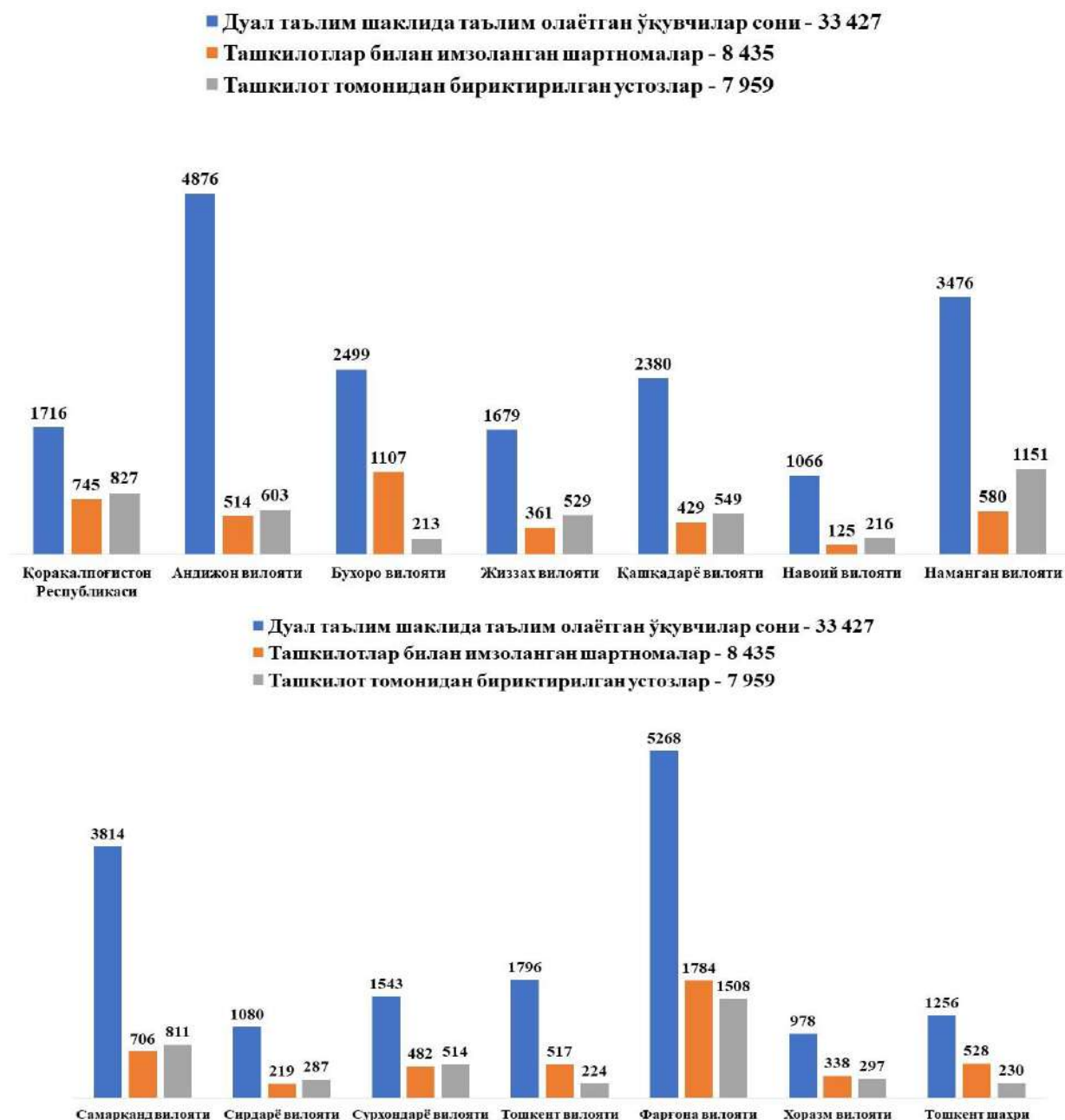

Бундан ташқари, Вазирлар Маҳкамасининг 2021 йил 29 мартдаги “Профессional таълим тизимида дуал таълимни ташкил этиш чоратадбирлари ҳақида” қарори билан касбий таълим ташкилотларида дуал таълим тизими жорий этилган бўлиб мамлакатимизда иш берувчиларнинг эҳтиёжлари асосида ўрта бўғин кадрларни тайёрлаш жараёнлари бўйича самарали ишлар амалга оширилмоқда.

Хусусан, иқтисодиётнинг барча соҳаларида малакали ва замонавий касбий кўникмаларга эга ўрта бўғин кадрларини тайёрлаш, ёшларнинг касб ва мутахассисликларни эгаллашга бўлган қизиқишларини инобатга олиб, ўз касбий кўникмаларини ривожлантириш учун касбий таълим ташкилотларида дуал таълим шаклида ўқитиш тизими йўлга қўйилди.

Шу билан бирга, 2024 йилдан бошлаб ҳудудларни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш дастурлари асосида ташкил этилаётган иш ўринларида ўрта бўғин кадрларига бўлган эҳтиёжнинг янада ошиши натижасида касбий таълим ташкилотларида иш берувчи корхона ва ташкилотларнинг буюртмалари асосида йил давомида дуал таълим шаклида ўқитишни йўлга қўйилди.

Бугунги кунда Республикадаги 422 та касбий таълим ташкилотларида 8 435 та корхона ва ташкилотлар билан 33,4 минг нафар ўқувчилар 114 та касблар бўйича дуал таълим шаклида касб ўрганмоқда. Ушбу ўқувчиларга ташкилотларнинг 7 959 нафар малакали мутахассислари “Устоз” сифатида бириктирилган.

2-расм. Республикадаги касбий таълим ташкилотларида дуал таълим шаклида таълим олаётган ўқувчилар

Бундан ташқари, Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев раислигида 2024 йил 7 декабрдаги Аҳолини талаб юқори касбларга ўқитиш ва даромадли иш билан таъминлаш чора-тадбирлари бўйича кенгайтирилган йиғилишда белгиланган топшириқлар ижроси юзасидан Олий таълим, фан ва инновациялар вазирлиги томонидан ҳар бир туман ва шаҳарларда ҳокимлик вакиллари, иш берувчилар ва техникум директорларига дуал таълим шаклини содда ва раён тилда

тушунтириш бўйича 1000 нусхада қўлланма тайёрланди ҳамда 2025 йилнинг 3-27-февраль кунлари ўқув семинарлари ташкил этилди.

Мазкур семинарларда 203 та туман (шаҳар)да 6 995 нафар (ҳоким ўринбосарлари – 141 нафар, ҳокимлик масъуллари – 224 нафар, иш берувчилар – 2790 нафар, касбий таълим ташкилотлари – 3840 нафар) ҳокимлик, корхона ва ташкилотлар ҳамда техникумлар раҳбар ва ходимларига дуал таълим бўйича тушунтириш берилди.

Семинар давомида иштирокчилар дуал таълим тизимининг моҳияти, унинг афзалликлари ҳамда касбий таълимда жорий этиш йўналишлари каби ўзларини қизиқтирган саволларга жавоб олди ҳамда дуал таълимнинг истиқболлари борасида фикр алмашишди.

Ҳозирги кунда техникумларга халқаро ҳамкорларни жалб этиш борасида хорижий компаниялар билан биргаликда бир қанча ишлар амалга оширилган десак муболаға бўлмайди. Жумладан,

Германиянинг “Авестос” компанияси билан Шаҳрисабз ва Ғузор техникумларида Бино ва иншоотлар қурилиши ва Металлар технологияси бўйича тўлиқ немис стандартларини жорий этиб 64 нафар ўқувчилар ўқитилмоқда.

Германиянинг Фленсбург шаҳридаги савдо-саноат палатаси билан Бухоро, Хива ва Тошкент туризм техникумларда меҳмонхона хўжалиги ва туризм соҳасидаги ўқувчиларни Германия давлати Фленсбург шаҳрига амалиёт ўташ учун келишувга эришилган.

Германиянинг Саксония иқтисодиёт таълим маркази билан Марғилон ва Самарқанд туризм техникумларида немис тилига ва меҳмонхона хўжалигига ўқитиб битирувчиларни Германиядаги ишга юборишга келишилган. Бунда ўқитиш харажатлари тўлиқ Германия томонидан қопланади.

Бухоро вилояти Қоракўл тиббиёт техникумида Буюк Британиянинг Пирсон компанияси билан Ҳамширалик иши бўйича 120 нафар ўқувчилар ўқитилмоқда.

Шу билан бирга янги 2025/2026 ўқув йилидан бошлаб 14 та техникумларда халқаро таълим дастурларини жорий этиш учун таълим дастурлари ҳамда харид қилинадиган жиҳозлар рўйхати шакллантирилган бўлиб, бугунги кунда 118 та ўқув ва устахоналарни таъмирлаш ишларини бошлаш бўйича тегишли смета харажатлари ишлаб чиқилган.

Мазкур техникумларга 9 та квалификация бўйича 16 та касб ва мутахассисликларга 120 нафардан жами 1 680 нафар ўқувчилар қабул қилиниши белгиланган.

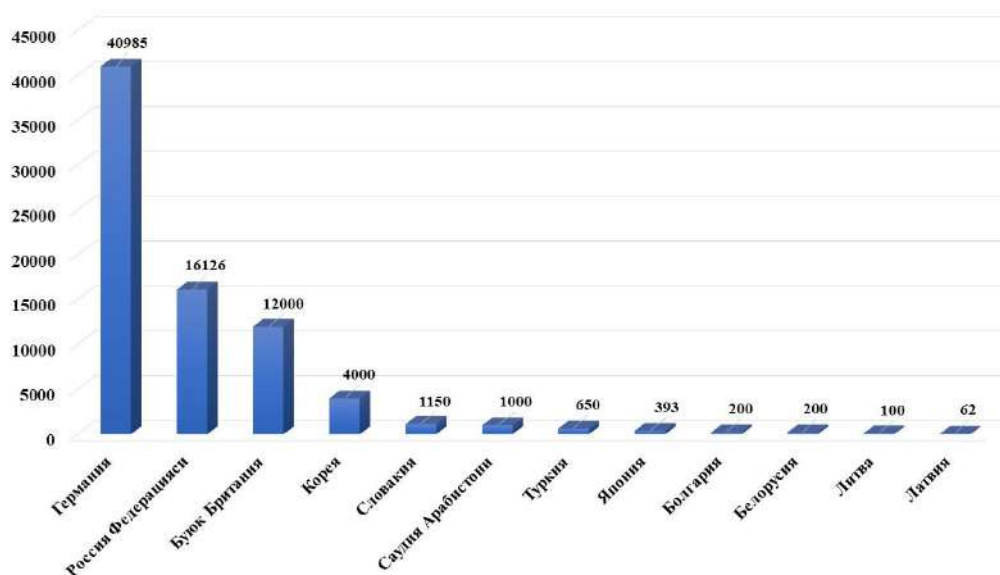
Бундан ташқари Ўзбекистоннинг Берлиндаги элчихонаси томонидан Лейпциг шаҳридаги “AVESTOS GmbH” компанияси Ҳунармандчилик палатаси билан бирга 2025 йил январь ойида Тошкент шаҳри, Бухоро ва

Фарғона вилоятларида Германия касбий таълимига бағишланган минтақавий Форумлар ташкил этилди.

Форумларда барча вилоятлардан ҳамкор ташкилотлар вакиллари, иш берувчи корхона, ташкилот ҳамда касбий таълим ташкилотлари раҳбарлари, вилоятлар, туман (шаҳар) ҳокимликлари вакиллари, “AVESTOS GmbH” компанияси ва Тошкентдаги Гёте институти раҳбарияти ва ходимлари - 1000 нафардан зиёд иштирокчилар қатнашди.

Форумлар даврида “AVESTOS GmbH” компанияси ва Бухоро вилояти ҳокими ҳамда Фарғона вилояти ҳокими ўринбосари орасида бўлиб ўтган музокараларда “AVESTOS GmbH” томонидан таклиф этилган 24 та касблар бўйича дуал таълим дастурларини Ўзбекистонга трансфер қилиш масаласи ва имкониятлари муҳокама этилди.

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Миграция агентлиги томонидан 2024 йилда хорижий ривожланган давлатларнинг меҳнат бозорлари ўрганилганда 76 866 та ўрта бўғин кадрларига эҳтиёж борлиги аниқланган. Мазкур иш ўринларини таҳлил қиладиган бўлсак.

3-расм. Хорижий давлатларнинг меҳнат бозоридаги ўрта бўғин кадрларига бўлган эҳтиёж

Биргина Германия меҳнат бозорини таҳлил қиладиган бўлсак. Ҳозирги кунда Германияда минглаб иш ўринлари мавжуд бўлиб, айниқса кўплаб шаҳарлар турли соҳаларда имкониятлар таклиф этмоқда. Германия шунингдек, ҳар йили 90 мингдан ортиқ малакали мутахассисларни мамлакатга жалб қилишни режалаштирмоқда.

Германиянинг Меҳнат бозори ва касб-хунар тадқиқотлари институти ҳисоб-китобларига кўра, 2024 йилда Германияда меҳнат қилаётганлар сони 46,1 миллионга етган. Бу Германияда иш бозори, иқтисодий инқироз хавфи бўлишига қарамай, мустаҳкамлигини кўрсатади.

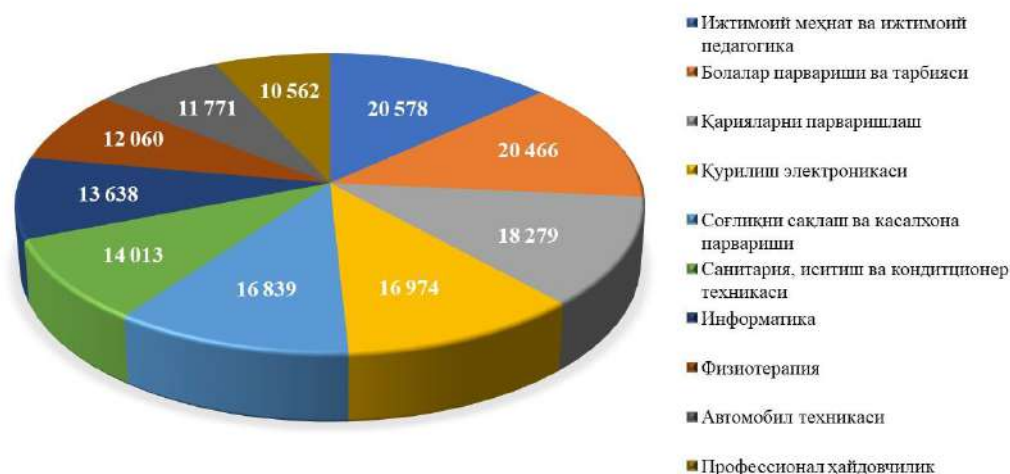
Федерал статистика ташкилотининг дастлабки ҳисоб-китобларига кўра, 2024 йил давомида ишловчилар сони ўтган йилга нисбатан 72 000 кишига (0,2%) ошган.

Хулоса қилиб айтганда, Германияда ижтимоий меҳнат ва педагогика, болалар парвариши ва таълими, қариялар парвариши, қурилиш электротехникаси, соғлиқни сақлаш ва тиббий ёрдам, санитария, иситиш ва кондиционер технологиялари, информатика, физиотерапия, автомобиль техникаси ва профессионал ҳайдовчилар соҳаларида малакали ишчи кучига талаб катта бўлиб қолмоқда.

2030 йилга бориб Германия меҳнат бозори ишчиларга ва иш берувчиларга кўпроқ мослашувчанликни тақдим этади. Келажакда меҳнат бозори иш муносабатларининг катта даражада индивидуализацияси ва маош ҳамда анъанавий ижтимоий таъминотдан анча кенг бўлган янги рағбатлантириш тизимларидан ташкил топади.

Ҳамкорлик тобора кўпроқ халқаро, ўзгарувчан тизимларда амалга оширилади, бу тизимларда классик доимий ишчилар автоматлаштирилган ва ақлли дастурлар билан кўпроқ ишлайди.

Германияда Марказий Ҳунармандлар уюшмасининг (ZDH) маълумотларига кўра ҳунармандчиликда 250 минг малакали ишчи етишмаябди ҳамда 20 минг иш ўрни бугунги кунда бўш қолган.

4-расм. Германия меҳнат бозорида малакали ишчи кучининг етишмаслиги касб ва мутахассислик

Юқорида келтирилган талаб рақамларига асосланиб, Ўзбекистон иқтисодиётининг талабларини солиштирган ҳолда, келажакда ҳамкорлик доирасида доимий равишда ўзаро фойдали “win-win” ҳолати юзага келиши мумкин.

Немис дуал таълим стандартига асосланган касбларни ва уларнинг меҳнат бозорига йўналтирилган таълим ва имтиҳон стандартларини Республикамиздаги техникумларга жорий қилиш орқали юқори малакали ўрта бўғин кадрларини тайёрлаш имкониини беради.

Барча соҳалар каби таълим жараёнлари, жумладан, техникумлар ҳам босқичма-босқич рақамлаштирилади, замонавий ўқув адабиётлари, методик қўлланмалар, рақамли контентлар, лаборатория ва устахоналар замонавий жиҳозлар билан таъминланади. Таълим жараёнининг рақамлаштирилиши, педагог кадрлар томонидан таълим контентлари платформага жойлаштирилиши ўқувчиларнинг таълим олиш имкониятларини оширади.

Ўзбекистонда касбий таълим бўйича амалга оширилаётган ислохотларда халқаро ташкилотлар ҳам муносиб ҳисса қўшиш истагини билдириб, устувор йўналишларда тизимни қўллаб-қувватламоқда. Жумладан, бу борада Европа Иттифоқи Комиссияси, ЮНЕСКО, Германия халқаро ҳамкорлик жамияти, Швейцариянинг Ўзбекистондаги элчихонаси, "Helvetas Uzbekistan", Германия тараққиёт банки (KfW), Корея Эксимбанки, "German Sparkassenstiftung for International Cooperation" каби халқаро ташкилотлар таълим сифатини таъминлаш, педагогларни ўқитиш каби муҳим йўналишларда лойиҳалари билан иштирок этиб келмоқда.

Бундан ташқари Касбий таълим тизимидаги амалга оширилаётган ўзгаришлар ҳамда халқаро таълим дастурларини жорий этилишини инobatга олган ҳолда Олий таълим, фан ва инновациялар вазирлиги томонидан Профessional таълимнинг тайёрлов йўналишлари, касблар ва мутахассисликлар классификатори такомиллаштирилди. Бунда, техникумларда халқаро таълим асосида кадрлар тайёрлаш йўлга қўйилиши ҳамда вазирлик ва идоралар таклифларидан келиб чиқиб Касбий таълимнинг тайёрлов йўналишлари, касблар ва мутахассисликлар классификаторига ўзгариш ва қўшимчалар киритилди.

Бунда, 19 та касблар ва мутахассисликлар чиқариб ташланди, 49 та касблар ва мутахассисликлар ҳамда 8 та Пеарсон БТЕС-3 квалификациялари киритилди.

Шунингдек ташқи меҳнат бозори эҳтиёжи асосида кадрлар тайёрлаш тизими бугунги кунда тубдан қайта кўриб чиқилмоқда. Бунда ёшларни замонавий касб ва мутахассислик бўйича билим ва кўникмаларини шакллантириш ҳамда хорижий тилларни ўқитиш тизимини такомиллаштириш бўйича зарур чора-тадбирлар амалга оширилмоқда.

Таълим муассасаларда тайёрланаётган кадрларнинг салоҳияти ташқи меҳнат бозоридаги иш берувчиларни қониқтирмайди. Меҳнат бозорига ҳар йили ўртача 700-750 мингга яқин янги ишчи кучи кириб келиши Ўзбекистоннинг ташқи меҳнат бозоридаги фаол иштирокини таъминлаш имконини бермоқда. Бу эса биринчи навбатда касбий таълим ташкилотларида халқаро таълим дастурларини жорий этиш орқали халқаро меҳнат бозорига малакали кадрлар тайёрлаш имкониятини яратади.

Тадқиқотлар натижасида касбий таълим ташкилотларида малакали кадрлар тайёрлаш мақсадида халқаро таълим дастурларини жорий этиш орқали битирувчиларни касбий малакаси ва хорижий тилни билиш даражаси юқори бўлишига хизмат қилади. Бунинг натижасида битирувчиларни ички ва ташқи меҳнат бозорида илғор техника ва технологияга асосланган юқори иш ҳақига эга бўлган иш ўринларида меҳнат фаолиятини амалга ошириш имконини беради.

Хулоса ва таклифлар

Хулоса қилиб айтиш мумкинки, малакали кадрлар тайёрлаш мақсадида касбий таълимда халқаро таълим дастурларини жорий қилиш:

Биринчидан, таълим билан ишлаб чиқариш ўртасидаги ўзаро интеграцияни таъминланади;

Иккинчидан, таълим тизимини тубдан ўзгартириш, уни халқаро стандартларга интеграциялаш орқали ички ва ташқи меҳнат бозори талабига мос малакали кадрлар тайёрлаш тизими йўлга йўилади;

Учинчидан, мамлакатимизда қамбағалликни қисқартириш, ҳудудларда янги иш ўринларини ташкил этишга эришилади.

Касбий таълим ташкилотларида халқаро таълим дастурларини жорий этиш орқали малакали ўрта бўғин кадрларини тайёрлаш мақсадида қуйидагилар таклиф этилади:

Биринчидан, Касбий таълим ташкилотларида Миграция агентлигининг Миграция жамғармаси маблағлари ҳисобидан халқаро ташкилотларнинг таълим дастурларини жорий қилиш;

Иккинчидан, Ҳар битта ҳудуддан битта техникумни танлаб уларда Германиялик иш берувчилар билан ҳамкорликда “Аусбулдинг” тизими орқали яни касб ва мутахассисликнинг мураккаблигидан келиб чиқиб бир йил Ўзбекистонда қолган бир ёки икки йилини Германияда давом эттириш тизимини жорий этиш;

Учинчидан, “Аусбулдинг” тизими жорий этиладиган техникумларни қабул параметрларини тўлиқ давлат гранти асосида тасдиқлаш. Шунингдек, битирувчиларга Ўзбекистон Республикаси давлат намунасидаги диплом ҳамда ҳамкор хорижий ташкилотнинг тегишли сертификат бериш тизимини жорий қилиш.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Касбий таълимда малакали кадрлар тайёрлаш тизимини янада такомиллаштириш ва халқаро таълим дастурларини жорий қилиш чора-тадбирлари тўғрисида” 2024 йил 16 октябрдаги ПФ-158-сонли Фармони [1].
2. Kassi O., Lehdonvirta V. Online Labour Index: Measuring the Online Gig Economy for Policy and Research. MPRA Paper No.74943. Oxford Internet Institute. 03/11/2016/19p [2].
3. Никулина Ю.Н. Профессиональная ориентация молодежи в системе кадрового обеспечения экономика региона // Экономика, предпринимательство и право - 2020. Том 10. [3].
4. Анисимов П.Ф. Социально-экономические основы регионализации среднего профессионального образования.-М.; ООО “Издательский дом “Новый учебник”, 2004. - 240 с.;
5. Волков Б.С. Основы профессиональной ориентации: учебное пособие. Академический Проект, 2007. - 333 с.;
6. Кязимов К.Г. Проблемы и пути совершенствования воспроизводства квалифицированных рабочих. Монография.-М.: Директ-Медиа, 2016.-224 с.;
7. Резник С.Д. Управление системой содействия трудоустройству молодежи: региональный аспект: монография.-Пенза: ПГУАС, 2009.-144 с.;
8. Руднева Е.Л. Формирование государственного заказа региональной системе профессионального образования: монография.- Кемерово: ГОУ КРИПО, 2009-200 с.;
9. Степанов П.А. Интеграция уровней образования как основа развития системы профессионального образования в регионе.-М.: Образование и Информатика, 2008.-200 с.;
10. Шерер И.Н. Социально-экономическая трансформация регионального молодежного рынка труда: монография.- М.: Зерцало-М, 2011. - 192 с.;
11. Мариен Л.С., Мельникова Д.М. Разработка концепции прогнозирования потребности экономики в квалифицированных кадрах при переходе России на цифровую модель развития. Вестник РЭУ им.Г.В.Плеханов №6 (108), 2019.с.62-70.; [4].
12. Қаландар Абдурахмонов – “Меҳнат иқтисодиёти” назария ва амалиёт дарслик. Иқтисодиёт нашриёти. Тошкент 2019 йил. [4].
13. Қодирова, З. Глобаллашув шароитида Ўзбекистоннинг халқаро меҳнат бозорига интеграциялашуви. Тошкент 2016, [5].
14. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Хорижда меҳнат фаолиятини амалга ошириш жараёнларини тартибга солиш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида” 2024 йил 17 октябрдаги ПҚ-367-сон қарори.

15. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг “Профессионал таълим тизимида дуал таълимни ташкил этиш чора-тадбирлари ҳақида” 2021 йил 29 мартдаги 163-сонли қарори.
16. <https://www.lex.uz/uz> — Ўзбекистон Республикаси Қонунчилик маълумотлари миллий базаси.
17. <https://xoriйдаish.uz> — Миграция агентлигининг электрон платформаси.
18. <https://stat.uz> — Статистика агентлигининг расмий сайти.
19. <https://edu.uz> — Олий таълим, фан ва инновациялар вазирлигининг расмий сайти.

Mehnat iqtisodiyoti va inson kapitali

+998 71 239 28 13

Tashkent, Uzbekistan

ilmiymaktab@gmail.com

www.laboreconomics.uz